

HUMAK®

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Oppijana vapaaehtois- toiminnassa

– opas oppilaitoksille

Oppijana

Helsinki

Helsingin
aikuislukio

KSL OPINTO-
KESKUS

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Jenni Hernelahti, Katri Hyrsky, Anna-Maija Lahtinen ja
Otto Rantanen (toim.)

Oppijana vapaaehtoistoiminnassa – opas oppilaitoksille

ISBN 978-952-456-440-3
ISSN 2343-0664 (painettu)
ISSN 2343-0672 (verkkojulkaisu)

Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 153

Oppijana

HUMAK^o

Helsinki

Helsingin
aikuislukio

KSL OPINTO-
KESKUS

European unioni

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Sisällys

Johdanto	4
1. Luokkahuoneesta maailmalle	
- Miksi vapaaehtoistoiminta kannattaa ottaa osaksi opintoja?	5
1.1 Miksi oppilaitoksen kannattaa tarjota vapaaehtoistoimintaa osana opintoja?.....	5
1.2 Vapaaehtoistoiminta osana aikuisten perusopetusta	5
2. Case Oppijana: Erilaisia tapoja yhdistää vapaaehtoistoiminta ja koulunkäynti	6
2.1. Ajoittaminen	6
2.2. Ryhmässä, parin kanssa vai yksin?	7
3. Miten ja mistä vapaaehtoistyöpaikkoja löytyy?	8
4. Valmistautuminen VET-jaksoon	10
4.1. Mitä jo osaan? Mikä minua kiinnostaa? - Opiskelijan ohjaaminen sekä osaamisen tunnistaminen.....	10
4.2. Vapaaehtoispaikan löytäminen: järjestöt esittäytyvät	10
4.3. Sitoutuminen VET-jaksoon: sopimusten teko ja tavoitteiden asettaminen	10
5. Tuki ja ohjaus	11
5.1. Ohjaus ja tuki opiskelijalle.....	11
5.2. Ohjaus ja tuki opettajalle	12
6. Vapaaehtoistyön opinnollistaminen	13
6.1. Osaamismerkki	13
6.2. Peruskoulukurssien suorittaminen osana vapaaehtoistyötä	13
6.3. Aktiivipolkuopinnot.....	13
7. Lisämateriaalia	14

Johdanto

Vapaaehtoisuudella on pitkät perinteet suomalaisessa yhteiskunnassa. Esimerkiksi urheiluseuroissa, seurakunnissa ja vapaapalokunnissa toimii valtavasti vapaaehtoisia, joista osa on ollut mukana toiminnassa vuosikymmeniä. Vapaaehtoisuudessa on voimaa, jota tarvitaan myös tulevaisuudessa. On tunnustettu, että vapaaehtoistoimintaan osallistuminen vahvistaa merkityksellisyyden kokemusta ja sen kautta voi oppia monia taitoja ja kartuttaa osaamista. Lisäksi vapaaehtoistoiminnan kautta on mahdollista saada uusi ystäviä ja verkostoja.

Humakin, Helsingin aikuislukion ja KSL-opintokeskuksen yhteishankkeessa kannustettiin maahanmuuttaneita nuoria osallistumaan vapaaehtoistoimintaan ja kartuttamaan sitä kautta osaamista, jolla voi hyväksilukea myös opintoja. Hankkeessa kehitettiin työelämään tutustumista (TET) vastaava VET-malli, jolla tarkoitetaan vapaaehtoistyöhön tutustumista.

1. Luokkahuoneesta maailmalle - Miksi vapaaehtoistoiminta kannattaa ottaa osaksi opintoja?

1.1 Miksi oppilaitoksen kannattaa tarjotavapaaehtoistoimintaa osana opintoja?

Vapaaehtoistoimintaan tutustumisjakson kytkeminen osaksi peruskouluopintojen suorittamista on keino tukea opiskelijoita perusopetuksen oppimäärän suorittamisessa, työelämätaitojen hankkimisessa sekä pitkällä tähtäimellä työelämään sijoittumisessa ja syrjäytymisen ehkäisyssä. Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelmassa nostetaan esiin vaihtoehtoisia tapoja järjestää ja tuottaa perusopetusta, jotta opiskelijoiden motivaatiota ja osallisuutta voitaisiin vahvistaa. Vapaaehtoistoiminnassa opiskelu viedään pois luokkahuoneesta yhteiskuntaan, tavanomaisiin arki- ja työelämäympäristöihin. Perusopetuksen sisältöjä ja tavoitteita voidaan näin ollen tuottaa ja saavuttaa hyödyntäen koko kaupunkia opiskeluympäristönä. Samalla voidaan kehittää myös tapoja tunnistaa ja tunnustaa muualla hankittua osaamista osaksi muodollista koulutusta. Lisäksi laaja-alaisen osaamisen tavoitteita on helppo kytkeä osaksi vapaaehtoistoimintaan, kun oppiminen liittyy enemmän toimintaan ja kyvykkyyksien kehittämiseen.

Toiminnallisten menetelmien taustalla on ajatus opiskelijan osallisuudesta ja siitä, että ihmiset oppivat eri tavoin. Toiminnallisemmista menetelmistä voivat hyötyä esimerkiksi ne opiskelijat, joiden motivaatio koulunkäymiseen on heikko. Lisäksi vapaaehtoistoiminnasta saattaa saada uusia ystäviä tai harrastuksen, jolla on todennäköisesti myönteisiä vaikutuksia myös opiskeluun koulussa.

1.2 Vapaaehtoistoiminta osana aikuisten perusopetusta

Aikuisten perusopetus on tarkoitettu niille oppivelvollisuusikäisille, jotka eivät

ole suorittaneet perusopetuksen oppimäärää tai joilla on tarve täydentää perusopetuksen tutkintoaan tai korottaa oppiaineiden arvosanoja. Tietyissä tilanteissa oppivelvollisuutta voi suorittaa myös aikuisten perusopetuksessa.

Aikuisten perusopetus koostuu kolmesta vaiheesta: lukutaito-, alku- ja päättövaiheesta. Jokaisella näistä vaiheista on oma tuntijakonsa. Opiskelijoille laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jossa määritellään hänen tarvitsemansa opinnot. Aikuisten perusopetuksessa on oma opetussuunnitelmansa.

Aikuisten perusopetuksen kohderyhmänä ovat mm. perusopetuksen loppuvaiheessa Suomeen tulleet nuoret, jotka eivät ole ehtineet saada perusopetuksen päättötodistusta valmiiksi oppivelvollisuusikäisinä tai joiden valmiudet ovat jääneet heikoiksi perusopetuksen aikana. Nämä 17-vuotiaat maahanmuuttajataustaiset henkilöt eivät voi enää osallistua oppivelvollisuusikäisille järjestettävään opetukseen ikänsä johdosta. He kuitenkin tarvitsevat perusopetuksen päättötodistuksen ja opiskeluvaihtoehtoja jatkaakseen opintoja toisella asteella.

Aikuisten perusopetuksen opiskelijoista valtaosa on maahanmuuttajia. Silloin kun opetusta järjestetään perinteisesti luokkahuonekontekstissa, kontakteja Suomessa syntyneisiin ei oppilaitosympäristössä juuri synny. Opiskelijaryhmissä, joissa on vain maahanmuuttajaopiskelijoita, mahdollisuudet tutustua Suomeen, suomalaisiin ja suomen kieleen ovat hyvin rajalliset. Maahanmuuttajaopiskelijat oppivat paljon myös koulun ulkopuolella. He hyötyvät monipuolisista toteutustavoista sekä ympäristöön ja yhteiskuntaan tutustumisesta. Tästä syystä vapaaehtoistyöhön tai -toimintaan tutustuminen palvelee erityisen hyvin kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

2. Case Oppijana: Erilaisia tapoja yhdistää vapaaehtoistoiminta ja koulunkäynti

OppiJana-hankkeessa (2020-2022) toteutettiin erilaisia vapaaehtoistyöhön tutustumisjaksoja eli VET-jaksoja Helsingin aikuislukiossa ja Omniassa Espoossa. Hanketta toteutettiin aikuisten perusopetuksessa, mutta toteutusta on mahdollista soveltaa myös muuhun perusopetukseen sekä lukio-opintoihin. Erityisen hyvin vapaaehtoistoiminta sopii opotunneille, vapaasti valittaviin sekä kieliopintoihin. Vapaaehtoistyöhön tutustuminen sopii hyvin osaksi myös TEPPO- eli työelämäpainotteisia opintoja.

Alla on kuvattu erilaisia vapaaehtoistoiminnan toteuttamistapoja oppilaitoksissa.

2.1. Ajoittaminen

Yhden jakson mittainen VET-jakso

Vapaaehtoistoiminta voidaan toteuttaa yhden jakson mittaisena. Helsingin aikuislukiossa tätä mallia kokeiltiin seuraavasti:

Oppilaitos suunnitteli etukäteen lukujärjestykset niin, että kaksi kertaa viikossa yhden jakson ajan iltapäivän tunnit olivat tarkoitettu vapaaehtoistoimintaan. Koulun alkaessa syksyllä ensimmäinen jakso käytettiin suunnittelemiseen ja työelämätaitojen vahvistamiseen sekä omien vahvuuksien pohtimiseen. Varsinainen VET-jakso tapahtui toisessa jaksossa syysloman jälkeen. Jakson aikana nuoret vahvistivat suomen kielen taitoaan erilaisissa viestintätilanteissa ja erilaisin tehtävin. Lisäksi he saivat yhteiskuntaopin vapaaehtoisen kurssin suoritettua.

Vapaaehtoistoimintaan tutustumista tarjottiin samaan aikaan myös ammatilukion opiskelijoille. Heillä ajankohta sovittiin joustavasti, jotta se ei mennyt päällekkäin oppituntien kanssa. Myös aikuisten perusopetuksen iltaopiskelijoille markkinoitiin mahdollisuutta mennä kokeilemaan vapaaehtoistoimintaa

niin, että sen suorittamisella voisi korvata muutamia oppitunteja illassa opettajan kanssa niistä etukäteen sopien. Espoossa Omniassa VET-jakso oli mahdollista toteuttaa vapaasti valittavana opintojaksona.

Viikon kestävä VET-jakso

Vapaaehtoistoimintaan tutustumisen voi toteuttaa myös hyvin intensiivisesti. Intensiivitoteutus sopii hyvin esimerkiksi projektityöviikoille tai muille teemaviikoille.

OppiJanassa kokeiltiin intensiivisempää viikon kestävä tuettua VET-jaksoa. Niissä mukana tutustumassa ja saattajana oli myös ohjaushenkilöstöä. Tämä malli soveltuu nuorille, joilla ei vielä ole riittäviä valmiuksia itsenäiseen VET-jaksoon. OppiJanassa tutustumisjakso toteutettiin pienryhmässä, jolloin opiskelijalla oli mahdollisuus saada ohjauksen lisäksi vertaistukea. Intensiivijakso sopii sellaisiin paikkoihin, joissa on mahdollista vastaanottaa isompi joukko vapaaehtoisia kerralla. On tärkeää, että vapaaehtoistyöhön tutustujille on riittävästi tekemistä vapaaehtoispaikalla.

VET-jakso omatoimisesti

Vapaaehtoistoimintaan voi tutustua myös itsenäisesti. OppiJanassa innokkaimmille opiskelijoille tarjottiin mahdollisuus hankkia itsenäisesti paikka ja toteuttaa vapaaehtoistoimintaan tutustuminen omaehtoisesti. Jos opiskelijalla on jo valmiuksia ja motivaatiota hakeutua VET-jaksolle itse, hän voi yhdessä ohjaajan kanssa kartoittaa mahdollisia paikkoja alalla, josta on kiinnostunut. Opiskelijalla voi jo myös olla kokemusta vapaaehtoistyöstä. Vaikka opiskelija toimisi itsenäisesti, on tärkeää, että ohjaaja on seuraamassa ja tukemassa VET-jakson sujumista.

[Lisävinkkejä omatoimiseen VET-jaksoon löytyy vapaaehtoisen oppaasta.](#)

2.2. Ryhmässä, parin kanssa vai yksin?

Vapaaehtoistyöhön tutustumisjakso on mahdollista toteuttaa sekä ajallisesti että sisällöllisesti monin eri tavoin. Tutustumisjaksolle voi lähteä yksin, mutta myös parin kanssa tai pienessä ryhmässä. Sopivin tapa vapaaehtoisjaksolle löytyy keskustelemalla sekä vapaaehtoiseksi lähtijän, vastaanottavan tahon sekä oppilaitoksen edustajan kanssa. Alla on kuvattu erilaisten toteuttamistapojen plussat ja miinukset.

Ryhmämuotoinen VET

Pienryhmässä opiskelijat saavat toisistaan tukea koko jakson aikana. Sopii erityisen hyvin niille opiskelijoille, joilla ei ole vielä riittävää kielitaitoa, rohkeutta tai valmiuksia itsenäisempään VET-jaksoon. Ohjaus myös kohdistuu useampaan opiskelijaan samaan aikaan, joka voi säästää ohjausresurssia. Tässä toimintamuodossa kuitenkin ohjauksen rooli korostuu ja ryhmän mukana olisi hyvä olla oma ohjaaja.

Parin kanssa vapaaehtoisena

Parin kanssa VET-jaksolle lähtevät saavat niin ikään toistaan vertaistukea. Uuteen paikkaan on helpompi mennä kaverin kanssa ja työtehtävien tekeminen saattaa sujua jouhevammin yhdessä. Asioista voi keskustella ja niitä voi hoitaa koulunkin suuntaan yhdessä.

Yksin VET-jaksolle

Itsenäisyys ja rohkeus kasvavat varmasti eniten, kun vapaaehtoistoimintaan lähtee yksin. Tässä mallissa opiskelijalla on paras mahdollisuus harjoitella vastuun ottamista, kielitaitoa ja sosiaalisia taitoja. Opettajan on tärkeä olla mukana prosessissa ja tukea opiskelijaa tarvittaessa.

3. Miten ja mistä vapaaehtoistyöpaikkoja löytyy?

Vapaaehtoispaiikat voivat olla oppilaitoksen muodostamia kumppanuuksia tai opiskelijat voivat etsiä paikkoja itsenäisesti. Kumppanuuksilla tarkoitetaan sitä, että oppilaitos muodostaa yhteistyösuhteita järjestöjen ja yhteisöjen kanssa, jotka tarjoavat opintoihin liittyviä vapaaehtoisjaksoja opiskelijoille. OppiJana-hankkeessa opiskelijoille koottiin valmis vapaaehtoispaiikkatarjotin. Paikat esiteltiin opiskelijoille teemoittain tai sen perusteella, millaisia asioita niissä voi tehdä ja oppia. Opiskelijat listasivat esittelyiden perusteella yhdestä kolmeen paikka-toivetta. Niiden perusteella opettaja teki ehdotuksen siitä, mihin vapaaehtoispaiikkoihin opiskelijat menevät. Opiskelijoilla oli myös mahdollisuus käydä tutustumassa vapaaehtoispaikkoihin ennen päätöksentekoa.

Vinkkejä kumppanuuksien muodostamiseen:

- Listaa ja kartoita paikkakunnalta tai oppilaitoksen kaupunginosasta löytyviä järjestöjä ja vapaaehtoistoimintaa tarjoavia tahoja (esim. hoitokodit, palvelukeskukset, kierrätyskeskukset, seurakunnat, erilaiset kohtaamispaikat jne.)
- Tutustu organisaatioiden toimintaan ja pohdi sosisiko ne toimintatavoiltaan ja arvoiltaan yhteistyökumppaniksenne. Onko vapaaehtoispaiikassa riittävä ohjausta? Edistääkö vapaaehtoistyö paikassa oppimiseen liittyviä tavoitteita?
- Joissakin kunnissa on vapaaehtois-toimintaa koordinoivia kunnan työntekijöitä, joilta voi pyytää apua.
- Hyödynnä henkilökohtaiset kontaktit ja verkostot. Oletko itse mukana järjestötoiminnassa, onko joku ystäväs?

OppiJana-hankkeessa huomattiin, että vapaaehtoispaiikan sijainti oppilaitoksen tai oman kodin läheisyydessä oli monelle nuorelle tärkeä tekijä. Niinpä vapaaehtoispaiikko-

ja pyrittiin etsimään erityisesti oppilaitoksen läheisyydestä. Kaupunginosan vapaaehtoispaikkoja etsittiin nettihakujen lisäksi kysymällä vinkkejä sieltä toimivilta tunnetumilta järjestöiltä sekä jalkautuen etsimään toimijoita oppilaitoksen läheisyydestä.

Kumppanuuksien muodostamisessa on etuna pidemmät yhteistyösuhteet. Tällöin opintoihin liittyvän vapaaehtoistyön tavoitteet ja toimintatavat tulevat molemmille osapuolille tutuiksi. Vapaaehtoispaiikoissa voidaan vierailta ja tutustua niiden toimintaan laajemminkin osana opintoja. Oppilaitoksessa voidaan valmistautua vapaaehtoistyöhön vapaaehtoispaiikkojen toiveiden ja palautteen perusteella. Vapaaehtoisjaksoon liittyvät käytännöt kuten sopimus, vakuutukset, matkakulujen korvaus ja ruokailun järjestäminen tulevat sujuviksi ja vievät vähemmän vaivaa kaikilta osapuolilta. Myös opintojen hyväksilukuun on helppo (esim. digitaalinen osaamismerkki, arviointi) luoda kaikille osapuolille toimivia tapoja ja määrittää selkeät vastuut.

Opiskelijat voivat myös etsiä vapaaehtoispaikkoja itsenäisesti oppilaitoksen tuella. Tätä on hyvä pohjustaa oppitunneilla aloitamalla siitä, mitä vapaaehtoistyö tai -toiminta ja järjestötoiminta on. Opiskelijoille voi näyttää myös [Mee ja tee hyvää -videon](#).

[Lisää vinkkejä vapaaehtoispaiikkojen itsenäiseen etsimiseen löytyy vapaaehtoisen oppaasta.](#)

Vapaaehtoispaiikkojen itsenäinen etsiminen antaa opiskelijalle enemmän mahdollisuuksia valita häntä kiinnostava organisaatio. Etsinnässä oppii työnhakuun liittyviä taitoja. Opiskelijalle saattaa myös muodostua syvempi ymmärrys vapaaehtoistyön tavoitteista ja järjestötoiminnasta.

Oppilaitos voi myös järjestää yhteistyössä vapaaehtoispaiikkoja tarjoavien järjestöjen

ja yhteisöjen kanssa järjestö- ja vapaaehtoistoimintaa esitteleviä tilaisuuksia oppilaitoksessa. OppiJana-hankkeessa järjestettiin speed dating -idealla tilaisuus, jossa opiskelijat kiersivät järjestöjen esittelypisteillä keskustelemassa vapaaehtoispaikoista. Opiskelijat merkitsivät omaan lomakkeeseensa heitä kiinnostavat paikat ja järjestöt ne opiskelijat, joiden he ajattelivat sopivan omaan paikkaansa erityisen hyvin. Opettaja ja opinto-ohjaaja tekivät näiden perusteella ehdotuksen siitä, ketkä opiskelijat menevät mihinkin paikkaan.

Uudenmaan alueen verkostojärjestö HyTery on järjestänyt Omniassa järjestöbasaaritapahtumia, joissa järjestöt kertovat vapaaehtoismahdollisuuksista ja palveluistaan aikuisten perusopetuksen opiskelijoille.

Opettajat voivat myös vieraila opiskelijoiden kanssa vapaaehtoistoimintaa esittelevissä paikkakunnan tai kaupunginosan tapahtumissa.

4. Valmistautuminen VET-jaksoon

4.1. Mitä jo osaan?

Mikä minua kiinnostaa?

- Opiskelijan ohjaaminen sekä osaamisen tunnistaminen

Ennen VET-harjoittelua tärkeää on varmistaa, että opiskelija tietää mitä on tulossa ja hän ymmärtää mitä vapaaehtoistoiminnalla tarkoitetaan. Tähän voidaan käyttää esimerkiksi ohjauksen tunteja tai suomen kielen tunteja. Lisäksi opiskelijoiden kanssa kannattaa kartoittaa heidän omia vahvuuksiaan ja harjoitella työelämätaitoja erilaisin toiminnallisoin tavoin. VET-jaksoon liittyviä tavoitteita ja käytännön asioita on tärkeää tarkastella yhdessä.

4.2. Vapaaehtoispaikan löytäminen: järjestöt esittäytyvät

Kannattaa käyttää aikaa siihen, että opiskelija löytää juuri itseään motivoivan paikan vapaaehtoistyöhön tutustumiseen. Joskus motivaatiota pitää myös herätellä; miettiä mitä kiinnostuksen kohteita opiskelijalla on, mitä hän harrastaa ja onko hänellä jo aikaisempaa työkokemusta. Järjestöjen esittely voidaan tehdä niin, että opiskelija etukäteen ottaa selvää järjestön toiminnasta esimerkiksi nettisivujen kautta. Koululla voidaan järjestää kohtaamispäiviä, jolloin järjestöt tulevat koululle esittäytymään tai vaihtoehtoisesti lähettävät itsestään esittelyvideon. Opiskelijoille annetaan mahdollisuus kysyä lisätietoja ja keskustella opettajan/ohjaajan sekä muun ryhmän kanssa siitä, millaista harjoittelu voisi olla opiskelijaa kiinnostavassa järjestössä. On hyvä, jos jokainen opiskelija miettisi juuri omia toiveitaan ja tarpeitaan myös omissa rauhassa ja itsenäisesti, koska ryhmän tai kaverin paine voi myös ratkaista harjoittelupaikan valinnan niin, että se ei ehkä olekaan opiskelijan oma valinta.

4.3. Sitoutuminen VET-jaksoon: sopimusten teko ja tavoitteiden asettaminen

Jotta opiskelija varmasti löytäisi mieleisensä vapaaehtoispaikan ja sitoutuisi toimintaan, on tärkeää, että opiskelijoilla on rauhassa aikaa tutustua tarjolla oleviin vaihtoehtoihin ja löytää juuri itseä kiinnostava vaihtoehto. Myös vierailukäynti järjestöön ennen harjoittelun alkamista on hyvä toteuttaa. Järjestön puolelta nimetään yhteyshenkilö, joka toimii nuoren harjoittelun ohjaajana ja jonka kanssa tehdään yhteinen sopimus. Sopimukseen kirjataan mm. yhteyshenkilön ja harjoittelijan ja koulun yhteystiedot sekä mitä tehtäviä harjoitteluun kuuluu ja mitkä ovat osaamismerkkiin liittyvät tavoitteet. Yleisesti VET-jakson toteutukseen liittyen pitää varmistaa miten ruokailu, matkalippuasiat ja vakuutusasiat koulussa hoidetaan. VET-jakson aikana on tärkeää, että opiskelijalla on toimiva yhteys vapaaehtoispaikkaan ja kouluun. Näin hän voi nopeasti ilmoittaa esimerkiksi poisaloista molemmille tahoille.

[Lisää vinkkejä OppiJana-hankkeen lomakeistosta.](#)

5. Tuki ja ohjaus

5.1. Ohjaus ja tuki opiskelijalle

Toimintapäivät

VET-jakson toteuttaminen vaatii hyvää ennakosuunnittelua ja on tärkeää, että opiskelijoille on tukea ja ohjausta saatavilla läpi harjoittelun. Humanistisen ammattikorkeakoulun opiskelijoita oli OppiJana-hankkeessa mukana opiskelijoiden tukijoina ja harjoittelupaikkaan saattajina. Lisäksi monikielisiä ohjaajia osallistui VET-jaksolle lähtijöiden tukemiseen. Tämä osoittautui erittäin tärkeäksi.

OppiJana-hankkeessa opiskelijat ja hanke-työntekijät suunnittelivat ja toteuttivat yhdessä mm. toimintapäiviä, joiden sisältöinä oli esimerkiksi: tunnetaidot, ryhmätyötaitot, rohkeus ja joustavuus sekä kriittinen ajattelu. Näiden toimintapäivien aikana harjoiteltiin myös aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelmassa olevia laaja-alaisen osaamisen taitoja, jotka varsinaisilla oppitunneilla jäävät monesti vähemmälle huomiolle. Toimintapäivien tavoitteena oli ryhmäyttää nuoria, vahvistaa heidän uskoa omaan kykyihinsä sekä rohkaista lähteä mukaan harjoitteluun. Innostaminen ja motivaation herättelemineen olivat myös tärkeää, koska nuorille oli osin epäselvää mitä hyötyä VET-jaksosta voisi olla. Toimintapäivissä hyödynnettiin erilaisia osallistavia menetelmiä kuten piirtämistä ja roolileikkejä. Osallistavilla menetelmillä vahvistettiin ryhmän yhteishenkeä sekä pyrittiin lisäämään innostusta a mahdollisuuksia ilmaista itseään muutenkin kuin vaan puhumalla.

Hankkeessa ilmeni, että onnistunut VET-jakso edellyttää tarvittavaa tukea läpi koko prosessin. Tulevaan vapaaehtoispaikkaan etukäteen tutustuminen on erittäin tärkeää. Siksi nuorten ja järjestön kanssa sovittiin ennakkotapaamisia, ja jo ensimmäisenä päivänä nuoria tukemassa oli mukana ns. saattajia. VET-jakson saattoi myös tehdä opiskelukaverin kanssa yhdessä.

Vapaaehtoisjakson aikana nuorten kanssa käytiin säännöllisesti palautekeskusteluja. Niissä refleктоitiin myös kaikkea sitä, mitä he olivat oppineet jakson aikana. Oman osaamisen kasvaminen ja itsensä ylittäminen olivat nuorille selvästi tärkeitä vahvistavia kokemuksia.

Motivaation ylläpitäminen ja rohkaisu

Monelle nuorelle vapaaehtoisena olemineen oli ensimmäinen kokemus työelämästä. Aikuisten perusopetuksessa opiskelevat nuoret eivät välttämättä ehdi tehdä perinteistä TET-harjoittelua yläkoulun aikana, koska oppivelvollisuusikä on ylittymässä. Osa nuorista kiinnostui VETistä heti ja he myös näkivät siinä tilaisuuden harjoitella työelämätaitoja ja liittää kokemuksen osaksi omaa ansioluetteloa. Osalla nuorista ei ollut samanlaista kiinnostusta asiaan ja VET nähtiin enemmän koulunkäyntiin liittymättömänä ylimääräisenä työnä, joka pahimmassa tapauksessa vain hidastaisi koulukurssien suorittamista. Näiden opiskelijoiden kanssa varattiin ohjauskeskusteluja. Keskustelun avulla haluttiin varmistaa, että nuori varmasti ymmärtää mistä on kyse, eikä VETiin meneminen jää kiinni esimerkiksi siitä, että uuteen paikkaan ja uusien ihmisten kanssa toimiminen on jännittävää, osalle jopa pelottavaa. Keskustelujen kautta selvisi, että osan innostusta latisti juuri se, että uusi tilanne oli jännittävä.

OppiJana-hankkeessa kehitettiin ”saattajamalli”

Vapaaehtoispäivän jälkeen saattajan kanssa saatettiin käydä yhdessä läpi mitä päivän aikana tapahtui ja miltä se oli opiskelijasta tuntunut. Mitä pidemmälle jakso eteni ja kun onnistumisen ja itsensä voittamisen kokemuksia alkoi kertyä myös opiskelijan motivaatio ja luottamus omaan kykyihin vahvistui. Saattajan rooli muotoutui kunkin opiskelijan kohdalla erilaiseksi; toinen tarvitsi konkreettista tukea esim. vapaaehtoispaikalle kulkemiseen, toinen kaipasi ihmistä, joka on kiinnostunut kuulemaan päivän tapahtumista ja siitä mitä on oppinut.

5.2. Ohjaus ja tuki opettajalle

Perusopetuksen nuorten ryhmän opiskelijat ovat heterogeeninen ryhmä. Osa vapaaehtoistoimintaan menijöistä pärjäsikin hyvin vähällä ohjauksella alun saattamisen jälkeen, mutta osa opiskelijoista tarvitsi tukea ja ohjausta koko jakson ajan. Opettajalle työtä tuottivat erityisesti nuoret, jotka aloittivat VET-jakson, mutta joilla syystä tai toisesta oli vaikeuksia sitoutua toimintaan. Vaikka sopimusta laatiessa opiskelijoiden kanssa olikin sovittu tarkasti työajat sekä -tehtävät, saattoi varsinainen vapaaehtoistoiminta tuntuakin opiskelijoista kuormittavalta tai hankalalta. Myös vapaaehtoispaikoissa tapahtuvat muutokset, esimerkiksi nuoria ohjaavan työntekijän sairastuminen tai muut poikkeustilanteet saattoivat aiheuttaa joissain nuorissa epätietoisuutta ja nostaa kynnystä mennä paikan päälle sovittuna aikana. Osaa nuorista selvästi jännitti tällaisissa tilanteissa ottaa näitä kysymyksiä esille vapaaehtoispaikan kanssa, minkä vuoksi opettajan rooli korostui ehkä odotettua enemmän. Opiskelijoilla on matalampi kynnys kysyä opettajalta apua, jos VET-jaksossa on jotain heitä askarruttavaa. Samoin monista vapaaehtoispaikoista oltiin yhteydessä opettajaan tai toiseen hanketyöntekijöihin, mikäli opiskelijaan ei saatu yhteyttä. Opettaja toimi myös saattajana monelle opiskelijalle ensimmäisinä päivinä ja oli mukana sopimuksia täytettäessä.

Yhden jakson mittaisessa VET-jaksossa etuna oli se, että ohjaavalle opettajalle oli kokonaisuudessaan varattu ohjaukseen oma kurssinsa, joten työmäärä pysyi kohtuullisena ja ohjaukseen oli sopivasti aikaa. Opettajan näkökulmasta toimiva oli toimintamalli, jossa opettaja teki tiiviisti yhteistyötä vapaaehtoisjärjestöihin yhteydessä olevan hankekoordinaattorin kanssa. Koordinaattori ja opettaja seurasivat yhdessä jakson toteutumista nuorten kohdalla. Järjestöt olivat yhteydessä koordinaattoriin, mikäli nuorten tutustumisessa ilmeni ongelmia tai kysymyksiä, minkä jälkeen koordinaattori saattoi välittää viestin opettajalle, joka puolestaan pystyi koulussa keskustelemaan opiskelijan kanssa kasvokkain ja ratkaisemaan mahdolliset ongelmat. Tämä työskentelytapa oli toimiva, koska opettajan oli helppo tavoittaa opiskelijat koulussa ja hankekoordinaatto-

rilla on puolestaan hyvät yhteydet vapaaehtoistyöjärjestöihin. Yhteydenpito hankekoordinaattorin ja opettajan välillä tapahtui etupäässä sähköpostitse, joskus puhelimitse, ja opiskelijoiden työharjoittelujen toteutumista seurattiin Excel-kirjauksilla.

Vapaaehtoistoiminnassa ohjattavien nuorten määrästä riippuen olisikin hyvä, jos ohjaavalla opettajalla olisi työpari, ettei VET-jaksoa tekevien nuorten asioiden hoitamisesta muun työn ohella tule liian kuormittavaa. Koordinaattori + opettaja -toimintamalli oli luonteva ja hyvä tapa jakaa työtä.

6. Vapaaehtoistyön opinnollistaminen

6.1. Osaamismerkki

OppiJanassa vapaaehtoistoiminnassa hankittu osaaminen tunnistettiin opinnollistamisen avulla, ja se myös dokumentoitiin. VET-jakson suorittaneet opiskelijat saivat vahvuutta vapaaehtoistyöstä -osaamismerkkin. Helsingin aikuislukion opiskelijat hakivat merkkiä täältä.

Osaamismerkkin saaja osoitti:

- rohkeutta
- ennakkoluulottomuutta ja
- toimeliaisuutta tutustumalla vapaaehtoistyöhön järjestössä vähintään 20 tunnin ajan.

Osaamistavoitteina olivat mm. työaikojen ja vapaaehtoistyöpaikan sääntöjen noudattaminen sekä toimiminen sovittujen tehtävien mukaisesti. Osaaminen tunnistettiin yhteistyössä vapaaehtoistyöjärjestön arvioijan kanssa.

Osaamismerkkin avulla voitiin tunnustaa opetussuunnitelmaan liittyviä laaja-alaisen osaamisen taitoja kuten työelämätaitoja. VET-jakson kautta opiskelijoiden työelämäntuntemus lisääntyy, ja he ymmärtävät paremmin työssä ja vapaa-ajalla hankitun osaamisen merkityksen oman työuran kannalta. Toiminnallisissa työpajoissa harjoitettiin työprosessien suunnittelua, ajankäyttöä sekä ongelmanratkaisutaitoja ja luovuutta.

Osaamismerkki ja vapaaehtoistoiminnasta saatu työtodistus voivat olla opiskelijoille tärkeitä todistuksia heidän omasta osaamisestaan ja ne voidaan liittää osaksi ansioluetteloa. Lisäksi opiskelijoita motivoi osallistuminen, kun heidän on mahdollista suorittaa VET-jakson aikana joitakin peruskoulun kursseja tai osia siitä. Erityisen hyvin opinnollistamiseen sopivat jo aiemmin mainitut kielten kurssit, vapaavalintaiset ja opokurssit.

6.2. Peruskoulukurssien suorittaminen osana vapaaehtoistyötä

Vapaaehtoistoimintaan tutustuminen tukee myös opiskelijoiden suomen kielen oppimista luonnollisissa arkielämän ympäristöissä. VET-malliin liittyi jatkuva ja aktiivinen keskustelu sekä suomen opiskelu erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Näitä tilanteita syntyi päivittäisessä toiminnassa oppilaitoksessa ja muissa oppimisympäristöissä. Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelmassa todetaankin, että kielitietoisessa yhteisössä jokainen työntekijä on kielellinen malli maahanmuuttajalle.

Opetussuunnitelman mukaan oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa toisten opiskelijoiden, opettajien ja muiden aikuisten sekä eri yhteisöjen ja oppimisympäristöjen kanssa. (Opetushallitus 2018.) Vaikka kielitietoisessa yhteisössä kaikki voivat tukea maahanmuuttajan kielen oppimista, kaikki eivät voi arvioida sitä osaksi formaalia koulutusta. Vapaaehtoistoimintaan tutustumisjakson aikana järjestettiin mahdollisuuksia antaa opettajalle näyttöjä omasta osaamisestaan Helsingin aikuislukion aikuisten perusopetukseen kuuluvilla kursseilla: "Viestitään", "Mieli-piteen ilmaiseminen ja perusteleminen" ja "Keskustellaan".

6.3. Aktiivipolkuopinnot

Aikuisten perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelmaan kuuluvat valinnaisina kursseina aktiivipolkuopinnot. Aktiivipolun tavoitteena on tukea opiskelijoita aktiivisiksi, omasta työkyvystään ja hyvinvoinnistaan huolehtiviksi, vastuuta kantaviksi ja kriittisiksi kansalaisiksi. Se tarkoittaa opiskelijoiden osallistumista ja vaikuttamista eri tasoilla: oppilaitoksen toiminnassa ja työelämässä, lähiympäristössä ja Helsingissä. Vapaaehtoistoimintaan tutustumisjakson suorittamalla voidaan opiskelijoille hyväksilukea yksi kurssi aktiivipolkuopintoja.

7. Lisämateriaalia

VET-MALLI

MONIA MAHDOLLISUUKSIA

VET-jakson voi toteuttaa:

- yksilö-, pari- tai ryhmämuotoisena
- kurssimuotoisena tai yhdistää muuhun toimintaan (esim. projektiviikko)

Sopii vapaavalintaisiin, mutta myös pakollisiin opintoihin!

VALMISTAUTUMINEN

Ohjeet ja lomakkeet vetiin meneville, oppilaitoksille ja järjestöille olemassa!

MISTÄ VET-PAIKKOJA?

VET-paikkoja ja tukea jakson toteuttamiseen saa OppiJana-hankkeen kautta sekä lisämateriaaleista

OSAAMISEN TUNNISTAMINEN

Osaamismerkki käytettävissä

Ideoita itsearviointiin ja osaamisen tunnistamiseen

OppiJana

